

ЯК І ЧОМУ КАРНАП ДОЛАВ МЕТАФІЗИКУ?

Надія Козаченко

Анотація. У статті представлено короткий нарис створення фундаментальної статті Рудольфа Карнапа «Подолання метафізики через логічний аналіз мови». Ми розглядаємо науковий шлях Рудольфа Карнапа, який разом зі спрямованістю Віденського гуртка приводить до антиметафізичної настанови, що втілювалася в «Логічний побудову світу» та «Науковому світорозумінні». Ми висвітлюємо культурно-історичні умови створення «Подолання метафізики через логічний аналіз мови», її наукові та філософські підґрунтя, аналізуємо вплив сучасників на розвиток відповідних ідей Карнапа. Далі ми здійснюємо детальний аналіз методу подолання метафізики, який представляє Карнап. Ми спробували відтворити рух карнапівських ідей у широкому філософському контексті за допомогою залучення його попередніх робіт і розвідок філософів, на які він спирався. Ми прослідковуємо не лише філософську, але й культурну складову карнапівської спроби відкинути гайдегґерівську метафізику. Ми розширюємо контекст протиставлення традиційної метафізики і спроб її переосмислення, починаючи від Канта, який був останньою значною фігурою, спільною для аналітичної і континентальної філософії, і, водночас, провісником розходження їхніх шляхів. Ми стверджуємо, що філософи, у роботах яких ми зараз знаходимо витoki розділення аналітичної та континентальної традицій, в тому числі Гайдегґер і Карнап, мали спільне філософське тло, сформоване інтелектуальним простором Німеччини після Першої світової війни, який був зокрема заповнений неокантіанством Баденської школи, гусерлівською феноменологією та філософією життя Дільтея та Ніцше. Всі ці напрями критикували традиційну метафізику і зробили внесок в оновлення методів філософствування. Підхід Карнапа до подолання метафізики виразив настанову цілої плеяди філософів, метою яких було створити наукову філософію. Незважаючи на подальші дискусії і навіть критику Карнапа його учнями, вплив його методологічної настанови на переосмислення метафізики незаперечний. Сучасна аналітична метафізика – це повноправна методологічна послідовниця карнапівських методів – визначеності, редуктивності, експлікації, мета якої – побудова категоріальних систем, які дозволяють найкраще описувати реальність з позиції, доцільної в певному дослідженні.

Ключові слова: подолання метафізики, Рудольф Карнап, наукова філософія, аналітична філософія, логічний емпіризм, експлікація, принцип толерантності, аналітична метафізика.

1. Карнап, Віденський гурток і наукова філософія

Рудольф Карнап (1891–1970) один із провідних представників логічного емпіризму (логічного позитивізму), філософської течії, яка вважається однією з найбільш впливових у філософії ХХ століття. Ідеї Карнапа лягли в основу цілого напрямку у філософії науки, здобутки якого досі викликають жваві обговорення та інтерпретації.

Карнапа називають німецько-американським філософом: його життєвий і науковий шлях можна поділити на два періоди: він розпочинав свій шлях в німецькомовному середовищі, але згодом змінив його на англomовне. Карнап вивчав фізику і математику в університетах Фрайбурга та Єни, знайомлячись одночасно з неокантіанством, філософією життя і з логікою Фреге. Англійський емпіризм, логіка Рассела та Вайтхеда одразу потрапили до сфери його інтересів, а згодом і роботи Вітгенштайна. З 1926 року Карнап викладав філософію у Віденському університеті, а з 1931 року у Празі. У 1935 році Карнапа запросили до США, де він став професором Чиказького університету, з 1952 року – професором Принстонського, з 1954 року – Каліфорнійського університету, де він очолював філософське відділення до 1961 року. Тож, з одного боку, можна говорити, що Карнап був близько знайомий із сучасною йому німецькою філософією, а з іншого – його пізніші здобутки належать до англо-американського філософського спадку.

З 1926 по 1931 рік Карнап був філософським консультантом у Віденському університеті й активним, ба більше – центральним, учасником Віденського гуртка. У своїй інтелектуальній автобіографії він характеризує цей період як найбільш натхненний і продуктивний етап у його філософській роботі. «Подолання метафізики за допомогою логічного аналізу мови» (1932) написана в дусі маніфесту, як і «Наукове світорозуміння – Віденський гурток» (1929). Віденці вважали себе носіями духу просвітництва й наукового стилю мислення і прагнули поширити цей стиль мислення на протипагу метафізичному й теологізуючому мисленню, яке, на їхню думку, у той час посилювалося не тільки в житті, але і в науці (див.: [12]).

Як і всі представники гуртка, Карнап прийшов у філософію з наукової сфери, тому основна царина його філософських інтересів була сповнена сучасними йому науковими ідеями і здобутками, які надихали на перегляд традиційних способів філософствування та створення нових філософських концепцій, натхнених духом наукового світорозуміння і вибудови наукової філософії.

Кожен з них вийшов з окремої галузі науки і спочатку всі мали різні філософські погляди. З часом, в їх поглядах виявлялась все більша єдність, що також стала наслідком специфічної наукової настанови: «все, що взагалі може бути сказане, має бути сказане ясно» (Вітгенштейн); попри розбіжність у думках, дійти згоди можна завжди, а отже перш за все потрібно вимагати саме згоди. Все виразніше з'ясовувалося, що спільною метою всіх членів гуртка є не просто вільний від метафізики, а саме антиметафізичний підхід [12, с. 101].

Побудова єдиної науки, гармонізація досягнень дослідників із різних наукових галузей, пошук спільної поняттєвої системи, прагнення до чіткості, ясності й доказових конкретних результатів, опертя на логічний аналіз, побудова строгої мови науки, поширення наукового світорозуміння та становлення наукової філософії були основними цілями представників Віденського гуртка.

Необхідною умовою для цього було подолання метафізики, яка, на думку віденців, є прикладом ненаукової філософії, оскільки протистоїть способу мислення, який спирається на досвід і відкидає спекуляцію, в той час як сама метафізика ґрунтується на бездоказових всезагальних твердженнях, для підкріплення яких можна спиратися лише на здатність до фантазування (див.: [12, с. 102]). Наукова ж філософія має зовсім інше призначення: це не система тверджень, але метод, який ґрунтує науку, а не ігнорує її, прояснює, а не затемнює, а отже, вибудовує строгу ґрунтовну систему, а не створює непевне інтуїтивне відчуття.

«Подолання метафізики» була розрахована на поширення серед сучасників (філософів і науковців) позиції логічних емпіристів щодо подолання метафізики, систематичне ж обґрунтування цієї позиції було здійснене Карнапом в його попередніх роботах, і вже частково було заявлене в «Науковому світорозуміння».

Абсолютне відторгнення теології та метафізики ми бачимо в маніфесті Віденського гуртка:

Коли хтось стверджує: «Бог існує», «Першоосновою світу є несвідоме», «Існує ентелехія як кінцевий принцип живої істоти», то ми не говоримо йому: «Твоє висловлювання хибне», але питаємо: «Про що йдеться у твоєму висловлюванні?». І тоді виявляється, що існує чітка межа між двома видами висловлювань. До одного виду належать висловлювання емпіричних наук; їхній зміст можна встановити шляхом логічного аналізу, точніше шляхом їхньої редукції до простих висловлювань про емпіричні данні. Інші висловлювання, до яких відносять вищенаведені, виявляються цілком нісенітними (bedeutungsleer), якщо приймати їх такими, як їх бачить метафізик. Звичайно, часто їх можна перетлумачити як емпіричні висловлювання, але тоді вони

втрачають той емоційний зміст, який для метафізика якраз найчастіше і є істотним. Вводячи в оману самих себе, метафізик і теолог вірять, що своїми реченнями вони щось висловлюють, презентують певний стан справ. Аналіз, однак, показує, що ці висловлювання нічого не означають, а виражають щось на кшталт відчуття життя [12, с. 103].

«Подолання метафізики» уточнює та популяризує на актуальному матеріалі антиметафізичну позицію Віденського гуртка. Стаття робить це не тільки за рахунок прикладів з тексту суперпопулярного на той час Гайдеггера, але і за рахунок попереднього підґрунтя, створеного віденцями як популяризаторами наукової філософії. «Подолання метафізики» яскраво сяє, але стає зрозумілим лише на тлі попередніх робіт Карнапа і маніфесту «Наукового світорозуміння».

Примітною роботою Карнапа стала «Логічна побудова світу» (1929), яку, зважаючи на її популярність, найчастіше цитують як просто «Aufbau». Карнап робить спробу прояснити структуру всього наукового опису світу, як побудованого на основі структури взаємовивідних понять. Ця ідея дуже нагадує «мрію Ейнштейна» щодо пояснення Всесвіту в межах єдиного формалізму, але, навіть зважаючи на фізичну освіту Карнапа, його ідея стала можлива не завдяки сучасним йому досягненням теоретичної фізики, але завдяки роботі «Основи математики» Рассела і Вайтхеда. Ось як він пише у вступі:

Для початку я збираюся вибрати декілька простих базових понять, які представлені у сирому матеріалі досвіду; а потім на їхній основі я сформулюю подальші дефініції різноманітних видів [2, с. vii].

Підставою, що уможливило логічну побудову світу, для Карнапа послуговувала сучасна йому логіка, що ґрунтувалася на роботах Фреге, Рассела та Вайтхеда. Карнап мав на меті просту ідею: аналогічно як через дефініції числа та числових функцій може бути побудована цілісна поняттєва структура математики, так само такий метод конституювання через базові дефініції може бути застосований до переформулювання понять у будь-якій сфері, включно з емпіричними науками (див.: [2, с. vii]).

У роботі «Псевдопроблеми філософії» (1929) Карнап описує метод аналізу, за допомогою якого розвиває ідею відшукування базових понять пізнання. Але цей метод ґрунтується не на традиційних філософських поняттях на кшталт «даний», «звідний», «фундаментальний», а на суто логічному понятті імплікації як воно виражене у «якщо – то – реченнях» [2, с. 306]. Мета такого аналізу – побудова загальної

редуктивної системи («конструкційної системи»), яка зможе вмістити поняття всіх сфер науки і продемонструвати їхню зводимість один до одного, а загалом до декількох базових понять [2, с. 308], що дозволить вибудувати струнку й однозначну мову науки, яку дасть змогу об'єднати здобутки всіх часткових наук.

Ця ідея однозначно сформульована в маніфесті 1929 року – метою наукового світорозуміння виступає єдина наука:

Це прагнення [Віденського гуртка] спрямоване на те, щоб поєднати і гармонізувати досягнення окремих дослідників у різних наукових галузях. [...] звідси походять пошуки нейтральної системи формул, символіки, звільненої від засмічень історично сформованих мов; звідси також і пошук спільної понятійної системи [12, с. 102].

2. Критерій значення слова і логічний аналіз проти безсмыслених псевдоречень і метафізики

У «Подоланні метафізики за допомогою логічного аналізу мови» Карнап звертає увагу на те, що подолання/усунення/переосмислення метафізики в тому чи іншому смислі тривожило уми багатьох філософів, які звертали увагу на невизначеність, безплідність або просто хибність метафізичних тверджень, однак ще не мали надійних інструментів строго довести це. Завдяки розвитку сучасної логіки й емпіричної науки, вважає Карнап, нарешті з'явилася можливість обґрунтувати неспроможність метафізики претендувати на хоча б якесь знання. Тому Карнап обирає саме подолання – аналіз і відкидання – переростання метафізики за рахунок здобутків науки.

Це досягається двома шляхами: з одного боку, емпіричні науки здійснюють прояснення понять і взаємозв'язків між ними, демонструючи відсутність у них будь-якого надемпіричного змісту, на який спирається метафізика; з іншого боку, логічний аналіз показує, що речення метафізики є повністю безсмысленими.

Карнап послідовно проводить дві тези, які визначають функціонування наукової мови: (1) кожне слово має чітко визначене значення і (2) слова поєднуються між собою за правилами синтаксису. Порушення цих настанов породжує безсмыслені речення, або псевдоречення, якими і наповнена метафізика, оскільки використовує слова, які не мають значень, або поєднує слова в порушення логічного синтаксису. Він однозначно стверджує, що синтаксис слова визначається правилами його входження в елементарні речення S , для яких у свою чергу

формулюється низка питань, відповіді на які показують значення слова.

1. З яких речень *виводиться* S і які речення виводяться з S?
2. За яких умов S є *істинним*, а за яких – хибним?
3. Як можна *перевірити* S?
4. Який *смысл* має S? [5, с. 2201-222].

Відповідно, прояснення значення слова відбувається за допомогою логіки (встановлення відношень вивідності та умов істинності) й емпіричного дослідження (верифікації та дослідження ствердного і заперечного вживання слова). Питання щодо смислу, виражене в 4., також розкривається через умови істинності відповідного речення. По суті це аналогічно питанню «Про що йдеться у твоєму висловлюванні?», про яке згадувалося в першому розділі поточної роботи, сформульоване в логічній формі.

Таким чином здійснюється «конституювання» термінологічної системи мови, про яке Карнап пише в «Логічній побудові світу»: вибудовується логічна послідовність означень, які за допомогою відношень вивідності зводять кожне слово мови до інших слів і, зрештою, до слів, що зустрічаються в так званих «реченнях спостереження», або «протокольних реченнях». У строгому вигляді така схема аналогічна логічній системі, істинні висловлювання якої є або аксіомами, або теоремами цієї системи.

Таким чином, критерій значення слова включає: відношення вивідності відповідного елементарного речення; умови істинності цього речення; спосіб його емпіричної перевірки.

У визначенні значення слова логічний та емпіричний аналіз тісно пов'язані між собою. Без емпіричної перевірки неможливо встановити умови істинності елементарного речення, а отже, й відповідні відношення вивідності. Таким чином, для Карнапа головними для встановлення значення слова є його емпіричні характеристики.

Достатня і необхідна умова для того, щоб «а» мало значення, може бути подана в будь-якому з наступних формулювань, які, по суті, говорять про одне й те саме:

1. Відомі *емпіричні характеристики* для «а».
2. Встановлено, з яких протокольних речень «S(a)» може бути виведене.
3. Встановлені *умови істинності* для «S(a)».
4. Відомий спосіб *перевірки* «S(a)» [5, с. 224].

Карнап наводить приклад із вигаданим прикметником «бабічне» і застосовує до нього сформульований критерій. Якщо автор нового

слова стверджує, що він щось має на увазі під цим словом, то все це має міститися в критерії значення слова і формулюватися через цей критерій. Отже, якщо нове слово не має емпіричних ознак або його автор стверджує, що людський розум не в силах їх досягнути, то для такого слова неможлива емпірична перевірка, а отже, воно не має значення. Відповідно, речення, у яких зустрічається таке слово, є безсмысленими псевдореченнями.

Далі в «Подоланні метафізики» Карнап поступово вводить читача у проблематику метафізичних понять, показуючи, що з історичним плином часу значення слів поступово змінюються та розмиваються. Це означає, що сформульований ним критерій осмисленості має постійно застосовуватися до всіх слів, які претендують на пізнавальне значення.

Карнап розглядає неакуратне використання мови на прикладі поняття Бога, яке на певній історичній стадії мало значення, причому це значення було емпіричне, – у міфології. Та коли це слово почало вживатися у метафізичному надемпіричному сенсі, воно позбулося емпіричного змісту, але не отримало ніякого іншого: слово втратило значення взагалі. Внаслідок цього не можна не лише встановити умови істинності елементарного речення для слова «Бог», але навіть не можна сформулювати відповідне елементарне речення. Метафізичне вживання відкидає можливість використання елементарних речень типу «х є Богом», або не встановлює синтаксичну категорію змінної х: тіло, властивість, відношення тощо. Те ж саме стосується й інших суто метафізичних понять: «ідея», «абсолют», «безумовне», «нескінченне», «буття суцього», «несуще», «річ сама по собі», «абсолютний дух», «об'єктивний дух», «сутність», «буття-в-собі», «буття-в-собі-і-для-себе», «еманація», «маніфестація», «відокремлення», «Я», «не-Я» та ін., – які за своїми логічними й емпіричними характеристиками нічим не відрізняються від слова «бабічне». Таким чином, речення метафізики, які містять ці слова, нічого не означають і є псевдореченнями.

Інший випадок утворення псевдоречень зумовлений порушенням синтаксису, тобто правил поєднання слів у даній мові. Карнап наводить приклади очевидно неправильно побудованих речень: «Цезар є 'і'», «Цезар є простим числом». Але в метафізичних текстах порушення правил синтаксису часто неочевидне і без уважного аналізу відрізнити псевдоречення часом дуже важко. Тому Карнап нагадує про одну з цілей віденців – побудову логічно коректної мови, у якій метафізичні твердження були б просто неможливі, оскільки така мова мала б контролювати не лише порядок слів, але й синтаксичні категорії.

У якості яскравого прикладу він наводить «Cogito, ergo sum» Декарта, який зазвичай тлумачиться: «Мислю, отже існую». Але в логічній нотації Карнапа цей вираз перекладається без метафізичного змісту. «Якщо Я є мислячим, то Я є» постає виразом, який маніпулює двозначністю слова «є»: «в одних випадках [є] його використовують як зв'язку перед предикатом («я є голодним»), а в інших – як позначення існування («я є») [5, с. 234].

Але, наголошує Карнап, існування не є властивістю, і відповідне дієслово є лише зв'язкою, а не предикатом. Тому сучасна логіка синтаксично вводить знак існування в такій формі, яка не дозволяє його предикацію, а лише використання як зв'язку. Речення «я є», «Бог є» синтаксично некоректні, як, наприклад (приклади наші. – *Н.К.*), речення «я і», «Бог або», оскільки після зв'язки «є» має йти предикат, так само, як після зв'язок «і» та «або» має йти наступний кон'юнкт або диз'юнкт.

Друга помилка найвідомішої тези Декарта полягає в переході від «я мислю» до «я існую». Оскільки зв'язка «є» стосується предиката, а не суб'єкта, то з речення «а має властивість Р» можна вивести існування лише предиката Р, а не суб'єкта а. Із речення «я є європейцем» не випливає «я існую», а тільки — «існує європець». Із «я мислю» не випливає «я є», тільки «існує хтось, хто мислить».

Карнап зазначає, що, окрім змішання синтаксичних категорій, підставу для породження псевдоречень дає «змішання сфер», як у прикладі з реченням «Цезар є простим числом», яке по суті є порушенням «теорії типів». Тут Карнап говорить про формальний підхід, розроблений Расселом для подолання парадоксів теорії множин¹, які виникають унаслідок того, що не всі властивості можуть бути приписані будь-яким множинам. Якщо деякі вирази мови явно це демонструють, то інші – ні. Так, речення «світло є твердим» очевидно викликає подив, але речення «дощ є лагідним» або «дійсне є розумним» (приклади наші. – *Н.К.*) породжують низку виправдань

¹Один із найпримітніших таких парадоксів носить ім'я Рассела, оскільки був відкритий ним у 1901 році (див.: <https://plato.stanford.edu/entries/russell-paradox/>). Теорія типів, сформульована Расселом і Вайтхедом в «Принципах математики», була покликана допомогти вирішити парадокс Рассела та подібні шляхом типологізації об'єктів мови. Так, наприклад, це можуть бути: предмети (індивіди), властивості (предикати), властивості властивостей і так далі. Згідно з теорією типів, існування не може бути віднесене до властивостей (тобто не може приписуватися предмету), але може бути віднесене до властивостей властивостей (тобто приписуватися властивості). Детальніше про теорію типів див.: <https://plato.stanford.edu/entries/type-theory/>

на кшталт того, що Карнап називає «мати на увазі», але не надавати критерій для значення слів. Парадокс Рассела показав, що можливість такого змішання є не просто цікавим мовним нюансом, а наслідком наявності в мові різних типів об'єктів, деякі з яких не можуть бути несуперечливо поєднані. У метафізиці це має згубні наслідки, оскільки подібні метафізичні висловлювання не можна перевести в логічно правильну форму.

Карнап завершує свій аналіз висновком про безсмысленість всієї метафізики.

Осмыслені речення мають критерій, який дозволяє встановити їхнє істиннісне значення. Карнап говорить, що такі речення – це або тавтології (завжди істинні), або суперечності (завжди хибні), або речення про досвід, істинність чи хибність яких залежить від протокольних речень. Тавтології і суперечності належать до царини логіки, вони нічого не говорять про дійсність, а виконують функцію логічного синтаксису, тобто показують як можна і як не можна формулювати речення. Речення про досвід належать до царини емпіричних наук. Обидва види речень є необхідними складовими критерію надання значення. Оскільки метафізика уникає і логіки, і емпіричних наук, їй доводиться використовувати слова, які не мають критеріїв, а отже, не мають значення, відтак, речення, сформульовані з таких слів, є псевдореченнями.

Такий самий вирок безсмысленості Карнап виносить і так званім «нормативним наукам» – етиці й естетиці, – які претендують на формулювання ціннісних суджень. Якщо «доброму» та «прекрасному» надаватимуть емпіричні ознаки, то вони утворюватимуть речення про факти і підпадатимуть під дослідження емпіричних наук, але не будуть при цьому ціннісними судженнями. Якщо ж цим і подібним предикатам не надаватимуть емпіричних ознак, то їх спіткає доля вигаданого прикметника «бабічне», як й інших слів без значень, які утворюють лише безсмыслені псевдоречення.

Таким чином, безсмысленими є всі філософські напрями, які мають метафізичну спрямованість, тобто прагнуть розкрити щось над- чи позаемпіричне.

Може здатися, що від філософії нічого не залишиться, якщо всю метафізику елімінувати. Це не так: на думку Карнапа, філософія має досліджувати засади науки, здійснювати прояснення і логічне її обґрунтування, усувати з неї псевдоречення та слова без значень: виконувати наукову функцію.

3. Карнап і Гайдеггер: розмова про ніщо

«Подолання метафізики» набуло неабиякої популярності не тільки за рахунок маніфестації антиметафізичних ідей Віденського гуртка, але і за рахунок того, що у якості яскравого прикладу безсмыслених псевдоречень метафізики Карнап використав цитати з роботи сучасного йому філософа Мартіна Гайдеггера, який на той час був дуже популярним.

У липні 1929 року в університеті Фрайбурга Гайдеггер прочитав інавгураційну лекцію «Що таке метафізика?». Сама лекція була навмисно провокативна та неоднозначна. Вона спонукала до роздумів і ставила більше питань, аніж давала відповідей. Це було цілком у стилі Гайдеггера, адже він часто прагнув додати у своїх виступах момент філософського подиву, використовуючи іскру екзистенціального дискомфорту, щоб викликати здивування вже тим, що ми існуємо (див.: [7]).

Карнап був вражений і стилем, і змістом лекції: вона була класичним прикладом того, що віденці називали поширенням метафізичного мислення. Крім того, гайдеггерівська лекція буквально була наповнена ілюстраціями ідей, висловлених Карнапом у публікації «Псевдопроблеми в філософії» того ж 1929 року.

Карнап бере лише один абзац із роботи Гайдеггера:

Дослідженню підлягає тільки суще і більше – ніщо; лише суще і далі – ніщо; одне-єдине суще, а поза ним – ніщо. Як справи з цим ніщо? – Чи існує ніщо тільки тому, що є ні, тобто заперечення? Або навпаки? Існує заперечення та ні тільки тому, що існує ніщо? – Ми стверджуємо: ніщо первинніше за ні та заперечення. – Де ми шукаємо ніщо? Як ми знаходимо ніщо? – Ми знаємо ніщо. – Страх виявляє ніщо. – Чого і чому ми боялися й було «власне» – ніщо. І справді: саме ніщо – як таке – було там. – Як справи з ніщо? – Ніщо саме себе ніщить [5, с. 224].

Карнап піддає цей фрагмент логічному аналізу й показує, що наведеному тексту притаманні всі характеристики, наявність яких приводить до виникнення безсмыслених псевдоречень.

По-перше, речення зі словом «ніщо» використовують вади недосконалої мови, які на відміну від логічно коректної мови, дозволяють граматичну тотожність за формою між осмысленими та безсмысленими рядами слів. Можна граматично побудувати аналогічні питання: «Як справи з цим дощем?» і «Як справи з цим ніщо?», – але, якщо перше питання допускає відповідь, то друге – ні. «Дощ дощить» і «Ніщо

ніщить» по-різному реагують на звичайне питання аналізу: «Про що йдеться у твоєму висловлюванні?». Якщо відповідь на перше питання представлятиме собою опис деякого стану справ, то друга – нічого не описуватиме, а лише «матиме на увазі», спиратиметься на відчуття і обмеженість розуму, як зазвичай і відбувається в метафізичних реченнях.

По-друге, речення про ніщо ґрунтуються на помилці, що слово «ніщо» використовується як ім'я предмета, але не є ним. У звичайній мові «ніщо» використовується для формулювання заперечних речень про існування. У логічно коректній мові це досягається певною формою висловлювання. Тому побудувати логічно коректний відповідник речення, у якому «ніщо» виступає як ім'я, неможливо. «Навіть якщо було б допустимо ввести “ніщо” як ім'я або ознаку предмета, в означенні цього предмета заперечувалося би його існування, а в реченні (3)² воно знову б приписувалося» [5, с. 225]. Таким чином, подібне речення було б не тільки безсмысленим, але й суперечливим.

По-третє, відбувається мішанина з логічною категорією слова «ніщо», оскільки Гайдеґґер використовує його і як іменник («Ми знаємо ніщо»), і утворює від нього дієслово («Ніщо саме себе ніщить»), і як логічну частку («тільки суще і більше – *ніщо*»). Сучасна логіка показує, що ніщо не є ні іменником, ні дієсловом, а лише логічною часткою. По суті терміни, які входять в тезаурус «ніщо», для логіка означають заперечення, або квантифікацію: це службові слова.

Таким чином, Карнап стверджує, що слову «ніщо» приписали значення, яке йому непритаманне. Критерій приписування значення слову не виконується, отже відповідні речення безсмыслені, оскільки не мають емпіричного змісту, не можуть бути перевірені, для них не можуть бути встановлені умови істинності і ланцюжки вивідності.

Для Карнапа ситуація очевидна: Гайдеґґер використовує «ніщо» логічно некоректно. Чи вважає так сам Гайдеґґер? Так. Більш того, Гайдеґґер це підкреслює і робить це абсолютно навмисно. Карнап виходить з положення, що заперечення є первинним щодо «ніщо». Гайдеґґер навпаки стверджує, що саме ніщо є джерелом заперечення: «Ми стверджуємо: *ніщо первинніше за ні та заперечення*». Карнап цілком виправдано вважає це демаршем проти логіки й далі цитує Гайдеґґера, який закликає відмовитися від панування логіки у філософському та науковому дослідженні, оскільки сила розсудку руйнується в царині

² «Ніщо існує лише тому, що...» (див.: останній рядок стовпця ІІВ «Подолання»).

питань про ніщо і буття. Так, підсумовує Карнап: «Метафізик сам приходиться до висновку, що його питання і відповіді несумісні з логікою та способом мислення науки» [5, с. 226].

Таким чином, те, чим займається метафізик – не наука, не вигадка, не казка і навіть не гіпотеза. Це вираження деякого життєвого почуття. Люди, що мають мистецький талант, виражають це почуття у творах мистецтва. «Метафізики – це музиканти без музичного таланту» [5, с. 240]. Не маючи змоги написати симфонію, вони плетуть мереживо зі слів. Але, на думку Карнапа, є дуже суттєва відмінність між мистецтвом і метафізикою. Митець не вважає, що він знаходиться у царині теорії, а метафізик вважає саме так. Метафізик займається самообманом, вважає, що має справу з теоретичним змістом, що його тексти щось висловлюють, – але це не так. Тим не менш, метафізик аргументує свої псевдовисловлювання, сперечається з іншими метафізиками, вимагає погодитися зі своїм баченням. «Натомість лірик не намагається у своєму вірші спростувати речення з вірша іншого лірика; адже він знає, що знаходиться в царині мистецтва, а не теорії» [там само].

В інших роботах Карнап згадує й інших метафізиків, спрямовуючи свою критику і на них. Але в «Подоланні метафізики» об'єктом критики обрано тексти саме Гайдеггера. Карнап зазначає, що можна було так само вибрати фрагменти з робіт інших метафізиків: сучасних чи попередніх, але він обрав найвпливовіше вчення в сучасній Німеччині [5, с. 229]. Важко повністю відмовитися від припущення, що на вибір Карнапа певним чином вплинула політична ситуація в Європі початку 30-х років ХХ століття або особисте ставлення до Гайдеггера. Тим не менш, свідчень цьому немає, навпаки, Карнап, якого колеги завжди характеризували як приємну і покладисту людину, так само приязно характеризував своїх колег-філософів, як би далеко не розходилися їхні шляхи. Це стосується у тому числі добрих і приязних карнапових згадок і про Гайдеггера, і про Вітгенштейна, яких сучасники і колеги найчастіше характеризували зовсім в іншому ключі.

Карнап, на півтора роки молодший за Гайдеггера, шанобливо ставився до свого більш досвідченого співвітчизника. До зустрічі з Гайдеггером у Давосі він ще не читав «Буття і час», хоча прочитав уже наступного року, і навіть вихвалявся тим, що друзі були здивовані його здатністю інтерпретувати Гайдеггера. Карнап писав про Гайдеггера, що він «як людина дуже привабливий», що, здається, не є загальноприйнятним враженням. (див.: [7]).

Фрідман зазначає, що Карнап ясно розумів, що його критика ніяк

не торкнеться самого Гайдеггера, оскільки вона стосувалася саме того принципового положення щодо ролі логіки й точних наук, яке якраз і розділяло їхні погляди на метафізику [9, с. 12]. Більш того, Фрідман пише, що Гайдеггер і Карнап приходять до примітної згоди: «метафізична» думка того типу, котру намагається пробудити Гайдеггер, можлива тільки за умови попереднього відкидання авторитету і пріоритету логіки та часткових наук. Різниця в тому, що Гайдеггер вітає таке відкидання, а Карнап сповнений рішучості протистояти йому [9, с. 13]. Крічлі зазначає, що для віденців філософія Гайдеггера означала не тільки повернення до реакційної антинаукової метафізики, але й мала підтекст у політичному плані – як прояв пангерманізму [4, с. 100]. Карнап скоріш відносив себе до людини соціалістичних поглядів й пізніше, у своїх листах він напише, що переїзд до США дозволив йому вирватися з суворої політичної і культурної європейської атмосфери та загрози війни, яка аж ніяк не сприяла науковому пошуку (див.: [9]).

Хоча «Подолання метафізики» часто характеризують як знакову роботу, що ознаменувала остаточне розділення аналітичної та континентальної філософій, сам Карнап не надавав їй такого серйозного значення і навіть не згадує про неї у своїй інтелектуальній біографії. Це не був ні конфлікт, ні дискусія, а більше одностороння ілюстрація. Гайдеггер не надав окремих відповідей на карнапівську критику, хіба що пізніше, у передмові до наступного видання «Буття і часу» побіжно згадав про основні моменти, які можуть викликати непорозуміння. Зі свого боку, Карнап також більше не продовжував атакувати безпосередньо роботи Гайдеггера.

4. Що не так із метафізикою і як це позначилося на аналітичній та континентальній філософії?

Заклик до «подолання» або переосмислення метафізики в осяжному і значимому минулому для логічного емпіризму і для ХХ століття взагалі можна побачити в роботах Канта. Він називає «скандалом в філософії» прийняття на віру існування зовнішнього світу та речей поза нами, а також великої кількості інших питань, що традиційно відносяться до метафізичних, оскільки виходять за межі будь-якого можливого досвіду, і відтак, не дають людському розуму ні відхилити їх, ні дати відповідь на них. Кант вважає, що, послуговуючись застарілими метафізичними підходами, розум потрапляє в суперечності,

підозрюючи, що десь в основі повинні лежати приховані помилки, які він, однак, не може викрити, бо метафізичні основоположення, якими він послуговується, більше не визнають перевірки досвідом [11, с. 223]. Таким чином, традиційна метафізика має бути переосмислена і перебудована як теорія апіорного пізнання. Пізнання, що претендує на цілковиту необхідність, має бути визначене апіорно, і саме воно буде мірилом і прикладом філософської достовірності (див.: [11, с. 227]).

Як зазначає Саймон Крічлі, Кант був останньою великою фігурою, спільною для аналітичної і континентальної філософії, і, водночас, провідником розходження їхніх шляхів [4, с. xiii]. Кантівський трансценденталізм проявив себе дуже сильною і життєздатною концепцією, тому породив багато прихильників, та разом з тим і багато критиків. Одним із продуктивних напрямів розвитку трансценденталізму стало його переосмислення у світлі наукових здобутків: неklasичні геометрії, неklasичні логіки, теорія ймовірностей, теорія відносності та квантова механіка стали закономірним підґрунтям до реінтерпретації кантівських ідей. Хоча не всі європейські філософи початку ХХ століття прихильно поставилися до сцієнтичного світогляду, витоки їх міркувань містилися багато спільного. Філософи, яких ми зараз традиційно відносимо до континентальних чи аналітичних, в тому числі Гайдеґґер і Карнап, мали спільне філософське тло, сформоване інтелектуальним простором Німеччини після Першої світової війни, який був зокрема заповнений неокантіанством Баденської школи, гусерлівською феноменологією та філософією життя Дільтея і Ніцше.

Примітно, що критика метафізики була притаманна всім цим напрямам, хоча й здійснювалася з різною метою. Ні Кант, ні пізніше неокантіанці не хотіли позбавитися метафізики, але відчували необхідність в її критичному переосмисленні. Гусерль вважав, що справжня метафізика як Перша філософія, як наука про граничні основи буття, виродилася в авантюри і спекулятивні екзальтації, тому намагався вибудувати свою філософію як строгу науку. Ніцше та Дільтей критикували традиційну та сучасну метафізику за її забуття життєвого досвіду [16, с. 324]. Навіть Гайдеґґер, покритикований Карнапом як метафізик, сам пізніше починає вживати вислів «подолання метафізики», вочевидь маючи на увазі дещо відмінне від карнапівських претензій.

Науковий простір того часу був насичений ідеями щодо побудови нової філософії, інспірованої науковим розвитком як у позитивному, так і негативному сенсі. Кант і пізніше кантіанці пропонують переосмислення метафізики, її оновлення та перебудову, Гусерль і пізніше

Гайдеггер пропонують оновлення метафізики через повернення її до витоків як першої філософії, Ніцше взагалі пропонує відмовитися від домінування розуму і тих обмежень, які він накладає на розвиток людини.

Дійсно, «подолання метафізики» постає досить багатограним поняттям, що ілюструється варіативністю перекладу назви роботи Карнапа, яка в оригінальному варіанті використовує «Überwindung der Metaphysik». Так, Артур Пап перекладає назву англійською як «The Elimination of Metaphysics», а Яакко Хінтікка як «Overcoming Metaphysics». Дійсно, вихідний термін «Überwindung» може тлумачитися і як «усунення» і як «подолання». Тим не менш, результат має бути схожим: Хінтікка говорить, що робота Карнапа в принципі забороняє можливість навіть критичної метафізики (в кантіанському сенсі) [10, с. 206], оскільки логічний позитивізм як сучасний емпіризм в принципі не приймає метафізичний стиль мислення, оскільки вважає неможливим отримання достовірного знання умоглядними методами.

Варто зауважити, що на формування позиції логічних емпіристів помітний вплив справила філософія життя. Захист Дільтеєм емпіричного наукового дослідження та його критика метафізики як відображення концептуально невиправданої та недоказової перспективи, що виражає «життєве відчуття» та інтерпретаційно (афективно, прагматично) сформульована у «світогляді», явно прослідковується в ранніх роботах Карнапа і в маніфесті Віденського гуртка 1929 року. Це не дивно, оскільки Карнап не міг не сприйняти вчення Дільтея, принаймні опосередковано: вчителем Карнапа був Герман Ноль, який у свою чергу був учнем Дільтея (див.: [16, с. 321]). Саме дільтеєвський тезаурус проявляється у зверненні віденців до «світорозуміння», «світогляду», «життєвого почуття». Ніцше є тим «метафізиком», якого Карнап охоче вихваляє як найближчого до науки та мистецтва без метафізики [16, с. 321]. На думку Карнапа, Ніцше не змішує прагнення до теоретизування і водночас до вираження життєвого відчуття, Ніцше не обманюється щодо своєї позиції. «Велика частина його творів має здебільшого емпіричний зміст; [...] в творі, де він найбільше виражає те, що інші виражають через метафізику або етику, а саме в «Заратустрі», він обрав не теоретичну форму, що вводить в оману, а явно форму мистецтва, поезії» [5, с. 241].

Гайдеггер і Карнап почали свою філософську освіту в контексті неокантіанства, Гайдеггер під керівництвом Ріккєрта у Фрайбурзі, а Карнап під керівництвом Бауха в Єні. Кожен із них добре знав і згадував про філософів, яких ми тепер ретроспективно позначаємо

відповідно до континентального/аналітичного поділу. Хайдеггер посилався на Фреге, а Карнап на Гуссерля, і обидва глибоко знали вчення Дільтея та Ніцше. Обидва пережили змагання між неокантіанством і філософією життя на початку двадцятого століття. Центральним у цьому конфлікті було питання про співвідношення логіки та життя і – виходячи з цього питання – визначення завдання філософії [14].

Гайдеггер чітко визначив свою позицію: філософія, а особливо – метафізика – це підґрунтя науки.

Лише в тому випадку, коли наука бере своє існування від метафізики, вона завжди наново відвойовує своє сутнісне завдання, яке полягає не в накопиченні і впорядкуванні об'єктів пізнання, а в тому, щоб наново здійснити розкриття всього простору істини природи й історії.

Отже, ніяка строгість наукової культури не може бути порівняна з серйозністю метафізики. Філософія ніколи не може бути вимірною стандартами ідеї науки (Гайдеггер цит. за [9, с. 30]).

Карнап теж чітко визначив свою позицію. У передмові до першого видання «Aufbau» Карнап пише про виникнення нового типу філософії на основі тісної співпраці з частковими науками.

Ми прагнемо зробити строгу і відповідальну основну позицію наукових дослідників також і основною позицією філософів, в той час як позиція філософів старого типу більш схожа на поезію (цит. за: [8, с. 149]).

Для Карнапа і віденців філософія – це не речення, не теорія, не система, а метод, призначений для прояснення осмислених понять і речень, для логічного обґрунтування реальної науки і математики. «Саме зазначене завдання логічного аналізу, дослідження засад науки і є тим, що ми розуміємо під “науковою філософією” на противагу метафізиці» [5, с. 238].

Було б надто просто стверджувати, що корінь «континентально-го/аналітичного розколу» виріс із «суперечки» між Гайдеггером і Карнапом. Існують інші, більш ранні кандидати на цей «розкол». Одним із прикладів може слугувати суперечка між Шлікком і Гуссерлем. Обидва філософа погоджувалися щодо того, що структура досвіду узгоджується зі структурою знання, але суттєво розходилися щодо механізмів реалізації цієї відповідності. Шлік вважав, що квалітативним характеристикам не місце у строгому науковому знанні, в той час як Гуссерль прагнув відшукати саме такий якісний вимір у життєвому світі феноменології чистої свідомості. Зрештою, ототожнюючи буття з чистою свідомістю за допомогою ейдетичної редукції, Гуссерль по

суті приходиться до того самого результату, що й мав на увазі Шлік, – виключення феноменів, зведення до чистої структури (див.: [14, с. 242-243]). Тим не менш, Гусерль був переконаний, що Шлік не зрозумів змісту феноменологічної інтуїції, внаслідок чого склав собі враження про її нефізичний, або навіть містичний смисл. Як писав сам Шлік, ілюструючи своє розуміння невиразимості інтуїції в мові: «Інтуїція – це насолода, а насолода – це життя, а не знання» (цит. за: [15, с. 243]).

Такі принципи розходження, які пізніше розкриються в інших анатагонізмах, а згодом і у формуванні окремих філософських традицій, Крічлі пропонує вважати проявом двох протилежних культурних настанов думки: бентамівсько-емпірично-утилітаристською та кольріджевсько-герменевтичною-романтичною [4, с. 48]. Крічлі називає випадок Гайдеггера та Карнапа конфліктом між двома типами осмислення світу – екзистенційним, або «герменевтичним», і науковим відповідно. Дослідник біографії та наукового спадку Карнапа Карус характеризує це розходження як наслідок протистояння двох течій: Просвітництва і Романтизму. Він зазначає, що вплив Романтизму на германомовне інтелектуальне і публічне життя стало особливо помітним після Версальського миру і був сформований в основному фігурами Гайдеггера, Карла Шмідта та Ернста Юнгера [6, с. 3].

Та Гайдеггер не просто антилогічний романтичний лірик, він критикує передбачуваність місця істини в науковому світі, оскільки, на його думку, філософська істина сповнена онтологічними та метафізичними вимірами, які набагато глибші, ніж наукові й емпіричні підтвердження. Люхте зазначає, що поділ на континентальне/аналітичне не є питанням науки проти романтизму. Суттєвою причиною постає питання: чому різні форми вираження стають необхідними для артикуляції філософської істини? [14].

Вирішальним питанням для Карнапа та Гайдеггера було питання виразимості істини в термінах доступної мови. В обох випадках мова критикується за те, що вона не в змозі адекватно виразити філософські істини. Для вираження істини Гайдеггер розширює межі мови і навіть намагається вийти за них, для нього у філософії є глибина. В свою чергу Карнап шукає ідеальну мову, яка дозволить чітко сформулювати всі висловлювання, що претендують на істину. Для Карнапа в науці немає ніяких глибин, лише поверхні, і все, що може бути сказане, має бути сказане ясно. Знову ж в обох випадках здійснюється критика метафізики: Карнапом через її антилогічність і позаемпіричність, Гайдеггером через придушення нею істини Буття вагою позачасових сутностей [там само].

5. Аналітична метафізика після «подолання»

У взаємодії з американським прагматизмом Карнап суттєво пом'якшив свою позицію щодо можливостей редукції та експлікації. Так, у передмові до пізнішого перевидання «Aufbau» Карнап пише, що зараз він би дещо змінив або й викинув низку фрагментів оригінального тексту, хоча вихідні ідеї він так само підтримує. Він відмовляється від ідеї побудови всієї концептуальної системи науки на основі лише одного базового поняття, але не відмовляється в принципі від ідеї побудови такої системи. Точніше, систем. Карнап визнає необхідність толерантності щодо можливості побудови систем, які користуються різними мовами, тобто реалізують різні підходи до опису, а відповідно, й розуміння того чи іншого явища.

Кожен вільний будувати свою власну логіку, тобто свою власну мову, на свій розсуд. Все, що від нього вимагається, це те, що, якщо він хоче обстоювати це, він має чітко викласти свої методи та навести синтаксичні правила замість філософських аргументів [3, с. 52].

У якості ілюстрації Карнап використовує різні мови, за допомогою яких формулювалися сучасні йому підходи до обґрунтування математики. Він зазначає, що, незважаючи на суттєві відмінності, вони можуть виявитися корисними для певних цілей і жодну з них не потрібно розглядати як однозначно визначене «правильне» формулювання основ математики.

Певний перегляд Карнап здійснив і щодо розуміння самої ідеї метафізики з точки зору мовної структури, концептуального каркасу, який описує деякий фрагмент реальності. В «Емпіризмі, семантиці й онтології» Карнап протиставляє «внутрішні» – побудовані всередині концептуального каркасу – речення та запитання «зовнішнім» – сформульованим щодо умов існування концептуального каркасу. Саме зовнішні питання, які часто ставлять у традиційній метафізиці, запитують не про те, чи щось існує в рамках правил певної концептуальної структури, а про те, чи в принципі існує щось, незалежно від будь-якої концептуальної структури. Такі зовнішні запитання та речення не мають жодного пізнавального значення, оскільки для них не визначені умови приписування значення, умови істинності, тобто, вони не можуть бути істинними чи хибними. Тим не менш, зовнішні «метафізичні» питання можна розглядати як практичні настанови щодо вибору концептуального каркасу, які мають допомагати визначати яку мову доцільніше використовувати в даному випадку, умови, переваги та цілі її використання тощо.

Дискусія щодо метафізики, її призначення, актуальності та можливості продовжилася і після «Подолання», але в тому сенсі, у якому про метафізику йшлося в роботі Карнапа, для аналітичної філософії «метафізика насправді настільки ж мертва, якою її залишив Карнап» [18, с. 322]. Хоча антиметафізична доктрина Карнапа залишилася практично недоторканою, згодом метафізична проблематика ввійшла в аналітичну філософію як її повноправний розділ. Аналітична метафізика розкрила себе як повноправна методологічна послідовниця карнапівських методів: визначеності, редукованості, експлікації. Це зовсім не натурфілософські розмисли про архе, першооснову чи кінцеву мету світу, це не художні описи вражень від непізнаваного метафізичного виміру. У центрі дослідження аналітичної метафізики знаходяться зовсім інші поняття: об'єкт, властивість, відношення, індивід, різновид, частина, субстанція, існування, ідентичність, екземпляр, квантифікація, предикація, інстанціяція та подібні. Сучасна аналітична метафізика – це побудова категоріальних систем, які дозволяють найкраще описувати реальність із позиції, доцільної в певному дослідженні.

References

1. *Carnap R.* Intellectual autobiography. The philosophy of Rudolf Carnap. Ed. by P.A. Schilpp. *The library of living philosophers*. Vol. 11. London: Cambridge University Press, 1963. P. 1–84.
2. *Carnap R.* The Logical Structure of the World and Pseudoproblems in Philosophy. London: Routledge, 1967.
3. *Carnap R.* The Logical Syntax of Language. London: Kegan Paul, 1937.
4. *Critchley S.* Continental Philosophy: A Very Short Introduction. New York: Oxford University Press, 2001.
5. *Carnap R.* Überwindung der Metaphysik durch logische Analyse der Sprache. *Erkenntnis*. 1931. Bd. 2. S. 219–241.
6. *Carus A.W.* Carnap and Twentieth-Century Thought: Explication as Enlightenment. New York: Cambridge University Press, 2007.
7. *Dresser S.* Peak ellipsis. Does philosophy reside in the unsayable or should it care only for precision? Carnap, Heidegger and the great divergence. *Aeon Essays*. 23 June 2020. URL:

<https://aeon.co/essays/heidegger-v-carnap-how-logic-took-issue-with-metaphysics>.

8. *Friedman M.* Carnap, Cassirer, and Heidegger: The Davos disputation and twentieth century philosophy. *European Journal of Philosophy*. 2002. 10. P. 263–274.
9. *Friedman M.* A Parting of the Ways: Carnap, Cassirer, and Heidegger. Open Court Publishing, 2000.
10. *Hintikka J.* Overcoming «Overcoming Metaphysics Through Logical Analysis of Language» through logical analysis of language. *Dialectica*. 1991. 45(2/3). P. 203–218.
11. *Kant I.* Peredmova do pershoho vydannia «Krytyky chystoho rozumu» (in Ukrainian). *Philosophy of Education*. 2022. 28(1). S. 222–230.
12. *Karnap R., Han H., Neirat O.* Naukove svitorozuminnia — Videnskyi hurtok (in Ukrainian). *Aktualni problemy dukhovnosti*. 2017. 13. S. 97–114.
13. *Lanfredini R.* Schlick and Husserl on the essence of knowledge. *Logical Empiricism: Historical and Contemporary Perspectives*. University of Pittsburg Press, 2003.
14. *Luchte J.* Martin Heidegger and Rudolf Carnap: Radical phenomenology, logical positivism, and the roots of the continental/analytic divide. *Philosophy Today*. 2007. 51. P. 241–260.
15. *Moran D.* Analytic philosophy and continental philosophy: four confrontations. *Phenomenology: Responses and Developments*. Routledge, Acumen, 2010. P. 235–266.
16. *Nelson E.S.* Dilthey and Carnap: The feeling of life, the scientific worldview, and the elimination of metaphysics. *The Worlds of Positivism*. Palgrave Macmillan, Cham., 2018.
17. *Nelson E.S.* Heidegger and Carnap: Disagreeing about nothing? *The Bloomsbury Companion to Heidegger*. Bloomsbury Academic, 2013. P. 2–151.
18. *Price H.* Metaphysics after Carnap : the ghost who walks? *Metametaphysics: New Essays on the Foundations of Ontology*. Oxford University Press, 2009. P. 320–346.

HOW AND WHY DID CARNAP OVERCOME METAPHYSICS?

Nadiia Kozachenko

Abstract. The article gives a brief outline of the genesis of Rudolph Carnap's fundamental article «The Overcoming of Metaphysics by the Logical Analysis of Language». We consider the scientific path of Rudolph Carnap which, together with the orientation of the Vienna Circle, leads to an anti-metaphysical attitude embodied in the «Logical Construction of the World» and the «Scientific Understanding of the World». We highlight the cultural and historical conditions for the emergence of «Overcoming Metaphysics through the Logical Analysis of Language», its scientific and philosophical foundations, and analyse the influence of contemporaries on the development of Carnap's relevant ideas. We then carry out a detailed analysis of Carnap's method of overcoming metaphysics. We have attempted to reconstruct the movement of Carnapian ideas in a broad philosophical context, drawing on his earlier works and the explorations of the philosophers on whom he relied. We trace not only the philosophical but also the cultural component of Carnap's attempt to reject Heidegger's metaphysics. We extend the context of opposition to traditional metaphysics and attempts to rethink it, beginning with Kant, who was the last significant common figure of analytic and continental philosophy, and at the same time a harbinger of the divergence of their paths. We argue that the philosophers whose work we now regard as the origins of the separation of the analytic and continental traditions, including Heidegger and Carnap, shared a common philosophical background shaped by the intellectual space of post-World War I Germany, which was particularly filled with the neo-Kantianism of the Baden School, Husserlian phenomenology, and the life philosophy of Dilthey and Nietzsche. All these trends criticised traditional metaphysics and contributed to the renewal of philosophical methods. Carnap's approach to overcoming metaphysics expressed the orientation of a whole galaxy of philosophers whose aim was to create a new way of doing scientific philosophy. Despite further debate and even criticism of Carnap by his followers, the influence of his methodological guidelines on the rethinking of metaphysics cannot be denied. Modern analytical metaphysics is a full-fledged methodological adherent of Carnapian methods – definiteness, reductiveness, explication, the purpose of which is the construction of categorical systems that allow the best description of reality from the position appropriate to a given study.

Keywords: overcoming metaphysics, Rudolf Carnap, scientific philosophy, analytic philosophy, logical empiricism, explication, principle of tolerance, analytic metaphysics.

Надійшла до редакції 19 вересня 2022 р.

Козаченко Надія Павлівна

Кафедра філософії

Криворізький державний педагогічний університет

просп. Гагаріна, 54

м. Кривий Ріг

50086

Kozachenko Nadiia

Department of Philosophy

Kryvyi Rih State Pedagogical University

Gagarina ave., 54

Kryvyi Rih

50086

<https://orcid.org/0000-0003-2358-9076>

n.p.kozachenko@gmail.com

<https://doi.org/10.31812/apm.7694>